

Nemlig at historieskrivning også skaber historie. Hver gang Jelling har fået en særbehandling er det sket under indtryk af stedets betydning i det 10. årh. Da rentemesteren i 1682 afslog en godsejers anmodning om at mageskifte med kongen om Jelling by med ejendomme i Elbo herred, motiverede han det med »at den by Jelling altid har ligget til Koldinghus, og at nogle af de gamle konger skal ligge der begravet«. Og når Saxo lader Vermund opholde sig i Jelling, er det ikke fra hans kilder, dels Sven Aggesøn der ikke har nogen sådan oplysning, dels et engelsk skrift om anglernes konge Offa søn af Vermund, men fra en teori om at Jelling i gamle dage havde været den jyske pendant til Lejre. At denne teori er dannet på grundlag af Harald Blåtands runeindskrift, fremgår af at dette er det eneste andet sted i Gesta Danorum Jelling omtales. Det kan ikke bebrejdes Jens Heltoft at han tror på Uffesagnet, for det er vel den almindelige anskuelse, selv om det må anses for godtgjort at det er de to danske historikers bearbejdelse af en engelsk tradition hvis kerne er den historiske kong Offa af Mercia der regerede fra 757-96 og på grund af sit førerskab blandt de samtidige engelske konger kaldte sig rex Anglorum (N. Lukman, British and Danish Traditions, *Classica et Medievalia* VI, 1944). Og når skoleinspektøren i Jelling gennem 50 år har syslet med stedets historie har et stærkt incitament været ønsket om at påvise kontinuiteten mellem kongsgård og skole!

Således er det den første danske rigshistorie, indskriften på den store Jellingsten, der har bestemt Jellings lokalhistorie til den dag i dag.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

PETER MUNZ: Frederick Barbarossa. A Study in Medieval Politics. London, Eyre & Spottiswoode, 1969. xxi, 422 s. 8 plancher. 2 kort. 90 sh.

Det er ikke ualmindeligt i Frederik Barbarossas lange regeringsperiode at se det tyske kejserdømmes kulmination. Bevares, der har været tyskere for hvem hans italienspolitik med dens drøm om verdensherredømmet har været det vælske blændværk der drog ham bort fra nærliggende bestræbelser på at styrke den tyske centralmagt. Der har været dem der i Frederik Barbarossa så en tilbageskuende statsmand som hang ved fortiden, ja faktisk var lidt af en romantiker i ridderskikkelse. Men for mange er Frederik Barbarossa den hersker der ved at genoptage Henrik IV's næsten glemte italienspolitik vandt ny glans for kejserdømmet. I forskningen er det navnlig Giesebrecht, Prutz og Karl Hampe der har set Frederik Barbarossa som en målbevidst forkæmper for det traditionelle kejserdømme.

Den newzealandske professor Peter Munz mener at Kyffhäusersagnet forestilling om Frederik Barbarossa som den fædrelandets redningsmand, der i tidens fylde vil genskabe det tyske kejserrige, også har bestemt historikernes opfattelse af ham. Derfra stammer det at han har opbygget et mægtigt rige og været en succesrig hersker. Munz vil erstatte Giesebrechts gamle skildring af Frederik Barbarossa (*Geschichte der deutschen Kaiserzeit* bd. V-VI, 1888 og 1895), og vender sig specielt mod tanken om at Frederik I kun har haft eet mål, kejserdømmets styrkelse.

I stedet opfattes kejseren som en utrættelig, smidig og opfindsom empiriker

på jagt efter en ny styreform som følge af det 12. århundredes sociale forandringer, specielt befolkningsforøgelsen. Men forfatteren gør sig ingen illusioner om de resultater der kom ud af kejserens bestræbelser. Uden at være opportunist havde Frederik Barbarossa den gode statsmands evne til i tide at opgive en uigennemførlig sag, og på den måde kom han til at arbejde med 3 forskellige planer for rigets indretning. Ifølge forfatteren fører kejseren 1152-56 en konservativ politik, hævder loven, skaber fred. 1156-75 forsøger han at gennemføre hvad der betegnes som den store plan. Den går ud på dannelsen af et *terra imperii* bestående af Schwaben, Burgund og Lombardiet. Det skulle være en centraliseret, bureaukratisk styret territorialstat, og planen indebar at Frederik Barbarossa kun skulle være nominel konge i Tyskland. Da denne plan slog fejl, bl. a. som følge af de lombardiske byers modstand, afprøvedes en 3. der betød at Frederik Barbarossa forsøgte at udnytte den fremadskridende feudalisering til egen fordel. Den sidste del af sit liv (1177-90) stræbte han over alt i riget at udbygge sine rettigheder som feudaltherre.

Teorien om de tre planer knyttet til 3 forskellige tidsafsnit kan nok vække betænkelighed. Er det ikke karakteristisk at inden for dette skema er der 9 år (1168-77) hvori kejserens politik ikke rigtigt kan rubriceres? Nogle træk falder under plan 2, andre under plan 3. Dette mener jeg snarest må tolkes således at kejseren samtidig har haft flere politiske mål. Han har spillet på flere strenger, snart på en, snart på en anden, som forholdene og tiden tillod det. Man må jo ikke glemme at i sammenligning med nutiden havde han en overordentlig primitiv og uudviklet centraladministration til rådighed, og selv har han tilbragt en stor del af sit liv på hesteryg på vej rundt i riget. Flere mål har ikke kunnet realiseres på engang, hvor gerne han end ville. Det har f. eks. ikke været muligt samtidig at hellige sig den indre opbygning i Tyskland og undertvingsen af Norditalien, et forhold der er af betydning for vurderingen af den store plan. Men det forhindrer ikke at kejseren har stilet mod begge mål.

Den store plan, forfatterens mest originale idé, indebærer at ligesom kejseren opbygger sin territorialstat i området med de tre floder, Rhinen, Rhône og Ticino, så skal Henrik Løve have lov at gøre det samme i Sachsen og Henrik Jasomirgott i Østrig. At udviklingen i territorierne rent faktisk gik sådan, i hvert fald en tid lang, skal ikke bestrides, men var det virkelig et resultat af en bevidst udformet plan? Når kejseren opgiver at blande sig i Tysklands indre forhold er det efter min mening snarere udtryk for en hensigtsmæssig, øjeblikkelig handlemåde end for radikale statstanker. Hans offensiv i Norditalien havde som absolut nødvendig forudsætning en forståelse med Henrik Løve der som den mægtigste lensmand stillede det største kontingent til hæren. Til opnåelse af den støtte måtte kejseren give sakserhertugen Bayern igen som dennes far havde haft. Det indebar at babenbergeren måtte affindes på anden måde, og det sker ved at han med *privilegium minus* får hidtil uhørte rettigheder i Østrig ved dets adskillelse fra Bayern. Østrig bliver imidlertid ikke et hertugdømme fordi kejseren udkaster en plan om dannelse af territorialstater, men fordi han må gøre den indrømmelse for at få den himmerigsmundfuld som Norditalien syntes ham at være. Siden kunne man altid vende tilbage til forholdene i Tyskland.

Hypotesen om den store plan som det hjul hvormod alting drejer sig i årene

efter 1156 er blevet stærkt kritiseret ved bogens fremkomst, men det rokker ikke ved det forhold at denne monografi i sig optager hele den nyere litteratur og derved bliver en værdifuld indgang til det store emne.

ESBEN ALBRECHTSEN

ALFRED HAVERKAMP: Herrschaftsformen der Frühstauffer in Reichsitalien. Bd. I: I–II. Monographien zur Geschichte des Mittelalters, in Verbindung mit Friedrich Prinz herausgegeben von Karl Bosl. Stuttgart, Anton Hiersemann Verlag, 1970–71. 813 s. 5 kartor. DM 216.

Med ett mammutarbete har Alfred Haverkamp, nu Trier, inlett en ny serie monografier i medeltidshistoria, utgiven av professor Karl Bosl, München, känd för sina socialhistoriska studier i det tidiga medeltidssamfundet. I den föreliggande habilitationsavhandlingen behandlas Fredrik Barbarossas politik och administration i Italien på 1160- och 1170-talen, med utblickar och kompletterande material från Barbarossas senare år och Henrik VI:s regering. Ämnesvalet är välkänt från tysk medeltidsforskning, och förf. måste ta ställning till en rad äldre tyska historikers syn på den tyska italienspolitiken, t.ex. J. Ficker, E. Bernheim, G. von Below, H. von Sybel, H. Mitteis, W. Holtzmann, Th. Mayer. Men ämnet har också lockat yngre historiker som H. Appelt, C. Brühl, G. Tabacco och P. Classen, mot vilka förf. i många punkter arbetar ut sin egen mening.

Mest karakteristisk för Haverkamp är koncentrationen i tid – några årtionden, vilkas material penetreras ut och in – och geografiskt. Det s.k. »Reichsitalien« är ur administrativ synpunkt inte mer omfattande än att åtskilliga personer i Barbarossas omgivning och administration har kunnat överblicka det de nämnda årtiondena på samma sätt som forskaren av idag. Förf. följer förvaltningens vägar och tankebanor på ett sådant sätt, att framför allt den stora variationen från plats till plats och differentieringen i juridiska och länsrättsliga termer och begrepp kommer till tals. Förmågan att uppfatta en enhetlig förvaltnings arbete i hela dess differentierade tillämpning av några grundprinciper avhänger till stor del av ingående kunskap i de lokala förhållanden, som påverkar och präglar administrationens handlande från fall till fall. En verklig koncentration är alltså endast möjlig genom ingående lokalkännedom och kunskap om lokalt urkundsmaterial, med vars hjälp den kejsrerliga administrationens metoder kan belysas. Kanske är det denna enastående kännedom om variationen i de enskilda fallen, som gör Haverkamps bok mest värdefull.

Polemiken mot äldre tyska historikers syn på Barbarossas föregivna förankring i en föråldrad länsrättslig världsbild visar också, vad det kommer an på för Haverkamp. Tidigare tysk forskning hade den välkända tendensen – förstaelig mot bakgrunden av dess idealistiska grundsyn – att ur de skriftliga källorna destillera fram ett idésystem, vars ingredienser var de termer, begrepp och idéer, som de skriftliga källorna helt explicit innehöll. Med denna metod framstod Barbarossas förvaltning i Italien som föråldrad, framför allt därför att varje urkund tycktes vara full av länsrättsliga begrepp, om vilka man visste, att de på 1160- och 1170-talen inte längre var aktuella på andra håll i Europa.